

TOPONÍMIA DELS POBLES VALENCIANS

XODOS

L'ALCALATÉN

ACADEMIA
VALENCIANA
DE LLINGÜA

AJUNTAMENT DE
XODOS

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA
SECCIÓ D'ONOMÀSTICA

COORDINACIÓ I GESTIÓ
Unitat de Recursos Tecnicolingüístics

RECULL I TEXT
Jesús Bernat i Agut

DISSENY
Vicent Almar

MAQUETACIÓ I GRAFISME
Guillermo Tomàs Lull

© Acadèmia Valenciana de la Llengua

Col·lecció: Onomàstica i Toponímia
Sèrie: Toponímia dels Pobles Valencians
Xodos, 44

Editat per: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Av. de la Constitució, 284
46019 València
Tel.: 96 387 40 23
Adreça electrònica: avl@gva.es

Amb la col·laboració de l'Ajuntament de Xodos

ISBN: 84-482-3833-8
Depòsit legal: V-3126-2004
Impressió: Industrias Gráficas Ecir, SA
produccion@ecir.com

www.avl.gva.es

XODOS

Vistabella està en un alto,
Atzeneta en un planet,
Xodos damunt la Roca,
Benafigos en un collet.

Xodos es troba, efectivament, damunt d'una roca, i és que en sap molt, de roques, també de tossals i llomes, d'avencs i coves, de barrancs i fonts, de masos antics que humanitzen este bell terme que arreplega, entre els 1.813 metres de Penyagolosa i els 650 de l'Estepar, una varietat de paisatges i suggerències que conviden el visitant a tornar-hi. Estem davant d'un paradís toponímic on els noms de l'*àguila* i el *falcó*, del *bou* i el *llop*, del *teix* o la *falaguera* ens parlen d'una riquesa natural només civilitzada per una ancestral agricultura de bancals i llastres, que s'omplin a poc a poc de pinars i carrascals. També la ramaderia ha deixat fumats rastres en desenes de coves i dotzenes de bassots que humitegen este terme de només trenta-tres quilòmetres quadrats d'extensió, però infinit en els seus camins.

Xodos, o Xous, és també frontera lingüística: està voltat de pobles valencianoparlants, com Llucena, Atzeneta i Vistabella, i uns altres de base aragonesa, com el Castell de Vilamalefa o Vilafermosa. Els seus noms de lloc ens parlen de zona de transició i pas constant d'Aragó —el Masico, el Tejuelo, el Recuenco, els Pinarejos...—; També d'antigues petjades —Canadiella—. La riquesa del seu paisatge creix amb el tresor lingüístic que genera: als barrancs s'afigen barranquets i barranquissons, i dins hi ha tolls, clotxes, cocons, estrets i gorgs, canaletes i canaleges; de les roques naixen lluïses i lloses, crebades i sargallars, escales i cingles que s'agermanen amb cinglelles, morrals i paredasses. El cim més alt de la zona valencianoparlant, Penyagolosa, davalla cap a les moles i moletes, tossals i tossalons, llomes enormes fins a plans i planillars. I què dir de la saviesa de la seua gent que somriu davant de la ignorància dels que ens sorprenem al vore que la carrasca bateja un mas i dóna lloc a uns altres topònims com la Carrascosa, la Carrasqueta o el Carrascar.

Històricament, Xodos pertany a la Tinença d'Alcalatén, antiga jurisdicció senyorial que comprenia les viles de Llucena, les Useres, Xodos i l'Alcora, on hi ha restes del castell d'Alcalatén que Eiximén d'Urrea va conquerir als musulmans en 1233. En l'època de Carles IV, la senyoria d'Alcalatén passà a la casa ducal d'Híjar. La població ha passat dels 835 habitants, registrats en 1940, a no més d'una huitantena en l'actualitat. El terme que, anys arrere, arreplegava fins a un 75% de la població total, en l'actualitat només compta amb sis masos habitats. Moltes de les seues cases buides es tornen a omplir

d'estiuejants i amants de la muntanya quan la calor pica en les planes o la neu vist de blanc estes contrades. El terme de Xodos rep centenars d'excursionistes que emulen l'annual pujada dels pelegrins de les Useres o participen en les maratonianes carreres de Castelló a Penyagolosa. Xodos, però, s'estima el pas lent i observador del caminant, que pot trobar en cada racó un tresor de l'harmonia entre l'home i la naturalesa que encara s'hi amaga.

OROGRAFIA

Orografia

Cabeço Pelat
Cabeço Roig
Cantera de les Pomeres
Cap de l'Esperó
Cingla de les Estaques
Collet de la Tia Bruna
Collet del Mas de la Carrasca
Collet del Mig
Collet Roig
Cova d'en Poma
Cova de l'Aigua
Cova de l'Hedra
Cova de la Foç
Cova de la Penya
Cova de la Rebollosa
Cova de la Roca del Migdia
Cova de les Calçades
Cova de les Ermites
Cova de les Forques
Cova de les Solanilles
Cova de Pasqual
Cova de Valentí
Cova del Barranc Fosc
Cova del Bou
Cova del Cutxaratero
Cova del Ferrer
Cova del Mas de Lluís
Cova del Pla de Valero
Cova Negra
Cova Plana
Cova Roja
el Carril
el Castell
el Cerrito
el Comptador
el Marinet
el Morral
el Motlloplà
el Piló
el Tossal
el Tossalet
els Planillars
Forat del Porc
l'Estret
la Cinglella
la Clapissa
la Llosa
la Paredassa
la Roca
les Coronetes
Lloma Bernat
Lloma de Dalt
Lloma de Morratges
Massís de Penyagolosa
Moleta de Gargant
Molló del Comptador
Penyagolosa
Pla de la Creu (del barranc del Torreter)
Pla de la Creu (del mas de Marinet)
Pla de la Lloma
Pla de la Vega
Roca Blanca
Roca de l'Àguila
Roca de les Calçades
Roca de les Escales
Roca del Bou
Roca del Falcó
Roca del Migdia
Roca del Roig
Roca del Toll

Roca dels Teixos
Roca Noguera
Roca Trencada
Roques de la Rebollosa
Roques de Palanca
Roques Llises
Tossal de Fraga
Tossal de l'Albagés
Tossal de la Carrascosa

Tossal de la Nogueta
Tossal de les Calçades
Tossal de les Mallades
Tossal de Sant Cristòfol
Tossal del Cabeço
Tossal del Mas de Montoliu
Tossal dels Pinarejos
Tossalet de l'Erassa

HIDROGRAFIA I PARTIDES

Hidrografia

Barranc de l'Estepar
Barranc de la Calderassa
Barranc de la Font
Barranc de la Font de les Ermites
Barranc de la Fontassa
Barranc de la Nevera
Barranc de la Nogueta
Barranc de la Rebollosa
Barranc de las Peñas
Barranc de les Calçades
Barranc de les Solanilles
Barranc de les Vallegueres
Barranc de Palanca
Barranc de Sant Miquel
Barranc de Valentí
Barranc de Xodos
Barranc del Cerrito
Barranc del Juncar
Barranc del Mas de la Lloma
Barranc del Mas de Llach
Barranc del Mas de Montoliu
Barranc del Mas de Vela
Barranc del Mas de Vicent
Barranc del Moregot

Barranc del Torreter
Barranc dels Clots del Mas de Paulo
Barranc dels Flares
Barranc dels Forns
Barranc Fondo
el Fontanal
Font de Gargant
Font de l'Armillla
Font de l'Arxivello
Font de la Cova
Font de les Ermites
Font de Pere Vicent
Font del Baciet
Font del Cantal
Font del Mas de la Font
Font del Mas de les Pomeres
Font del Pi
Font del Recuenco
Font del Tejuelo
Font dels Caminets
Font Nova
Font Roja
Font Trobada
Fonteta de la Valera

Fonteta del Mas d'Ahicart

Fonteta Lena

l'Aiguatxa

la Fontassa (de la casa dels Forestals)

la Fontassa (del barranc Fondo)

les Fonts

Pou de Baix

Pou de la Carrascosa

Pou de la Noguereta

Pou de la Pissuela

Pou de la Rebollosa

Pou de la Vega

Pou de les Calçades

Pou de Morratges

Pou del Llop

Pou del Mas Cremat

Ullal de la Roca Trencada

Ullal de Salvany

Partides i paratges

Carrascal del Mas de la Font

el Bovalar

el Cabeço

el Marinet

el Mas del Miravet

el Mas de Vela

el Portellàs

els Telleros

Gargant

l'Estepar

la Banyadera

la Canadiella

la Lloma

la Lloma de Dalt

la Solana

la Vega

la Venta

les Carrasques Altes

les Foietes

les Voltes Roges

Ombria d'Otrelles

Racó del Mas de Paulo

PRESENCIA HUMANA

Poblament

Baix la Roca

Caseta de l'Ombria (de la roca del Toll)

Caseta de l'Ombria (de Penyagolosa)

Caseta del Pla de Valero

Caseta dels Forestals

Caseta Noguera

Corral d'Edo

Corral de les Ermites

el Cabeço

el Carrascal

el Corralet

el Masico (del barranc del Torreter)

el Masico (del carrascal del Mas de la Font)

el Planàs

el Pou de l'Assor

els Col·legials

els Posos

Ermita de Sant Cristòfol
Gargant
l'Estepar
la Cantera
la Carbonella
la Carrascosa
la Crebada
la Moleta
la Noguereta
la Rebollosa
la Romera de Baix
la Solana
la Solaneta
la Vega
la Venta
les Calçades
les Mallades
les Roques Llises
les Solanilles
Malusa
Mas d'Ahicart de Dalt
Mas d'Arminyà
Mas d'Eduardo
Mas d'Otrelles
Mas de Barranc
Mas de Blau
Mas de Caixó
Mas de Cotna
Mas de Griva
Mas de Joan de Macià
Mas de Joan del Cabeço

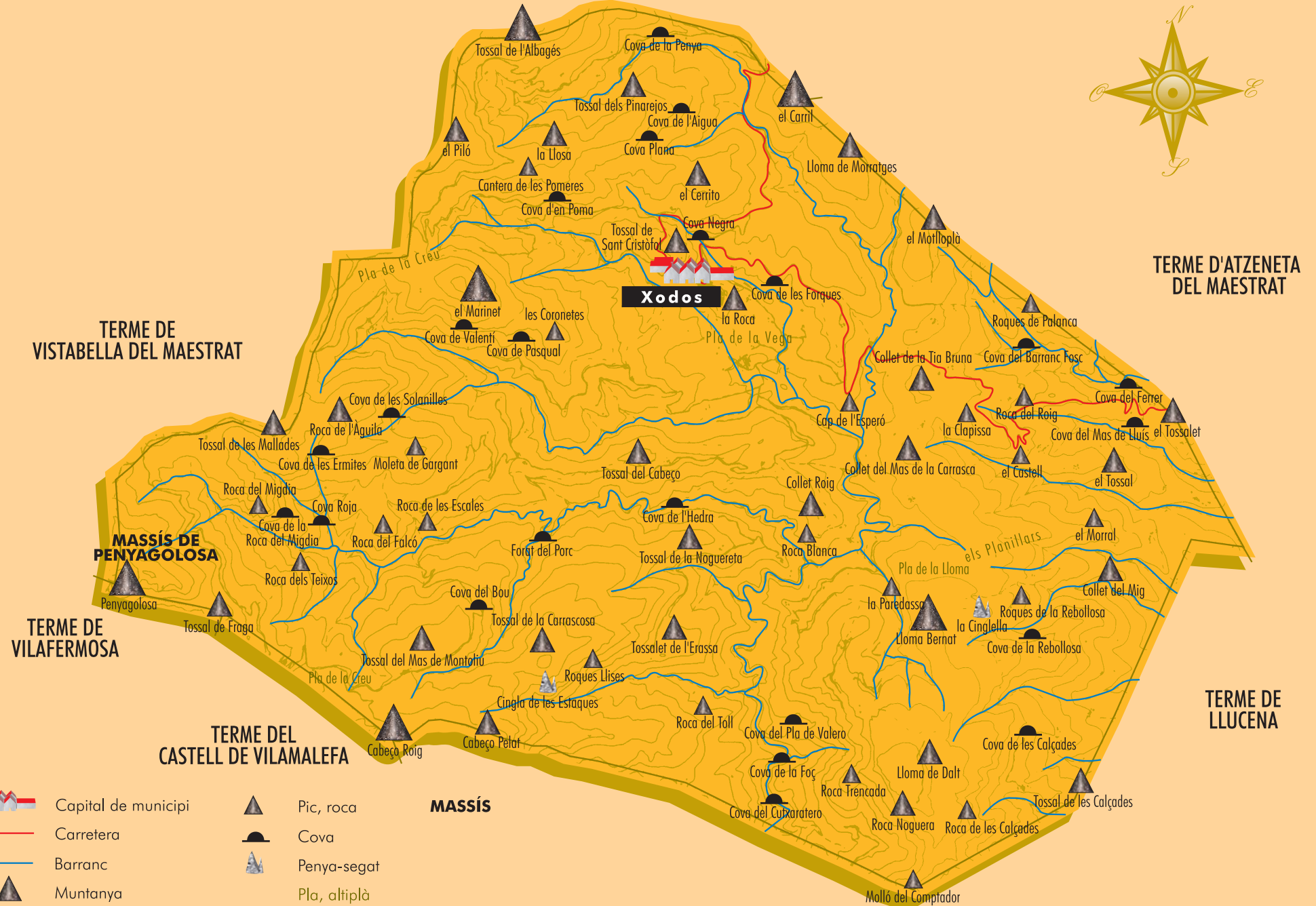
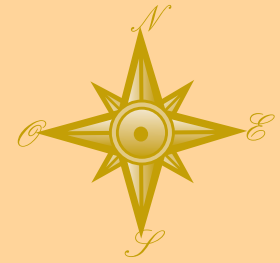
Mas de la Carrasca
Mas de la Font
Mas de la Lloma
Mas de les Pomes
Mas de Llamba
Mas de Llorenç
Mas de Marinet
Mas de Miravet
Mas de Montoliu
Mas de Morratges
Mas de Palanca
Mas de Paleta
Mas de Paulo
Mas de Salvany
Mas de Sanaüja
Mas de Sant Cristòfol
Mas de Sergio
Mas de Vela
Mas del Curro
Mas del Porro
Mas del Pou
Mas del Roig
Mas del Sabino
Mas del Tio Celestino
Mas del Torreter
Mas del Tossal
Mas dels Marianos
Mas dels Oms
Molí de Xodos
Xodos

Vies de comunicació

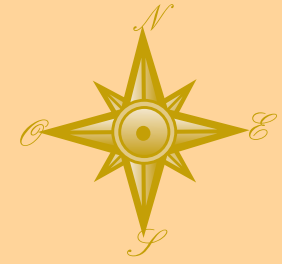
Camí de Vilafermosa
Camí dels Pelegrins
Carretera d'Atzeneta del Maestrat
Carretera dels Molins
Pista de Gargant
Pista de la Lloma Bernat

Pista de la Nevera
Pista de la Solana
Pista de les Roques Llises
Pista del Mas de Montoliu
Pista del Mas Quemado
Pista del Pla de la Creu

Orografia

Hidrografia i partides

TERME D'ATZENETA DEL MAESTRAT

TERME DE VISTABELLA DEL MAESTRAT

TERME DE VILAFERMOUSA

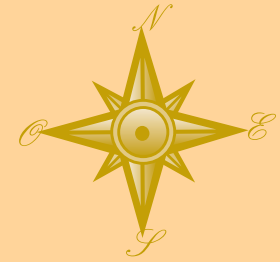
TERME DEL CASTELL DE VILAMALEFA

TERME DE LLUCENA

- Capital de municipi
- Carretera
- Barranc
- Pou
- Font
- Partida
- Paratge
- B. Barranc

Presència humana

TERME DE VISTABELLA DEL MAESTRAT

TERME D'ATZENETA DEL MAESTRAT

TERME DE VILAFERMOUSA

TERME DEL CASTELL DE VILAMALEFA

TERME DE LLUCENA

- Capital de municipi
- Carretera
- Camí
- Barranc
- Ermita
- Molí
- Mas, casa

